

Construcció de la noció de temps històric en l'Educació Primària

Autor: Mengual Caudeli, Aina (Maestro. Especialidad en Educación Infantil Graduado de Primaria con Mención en Lengua Inglesa. Asesora de formación del CEFIRE).

Público: Mestres d'Educació Primària. **Materia:** Totes les matèries (transversal). **Idioma:** Catalán.

Título: Construcció de la noció de temps històric en l'Educació Primària.

Resumen

És un aspecte important perquè el nen pugui conèixer aquells successos que han ocorregut en el temps passat i que donen sentit a la nostra història actual. Per tant, aprendre història va a ser un dels objectius fonamentals de l'Educació Primària, tal i com es reflexa a l'article 4 del Decret 111 pel qual s'estableix el currículum d'Educació Primària en la Comunitat Valenciana, on s'especifica, entre els objectius generals d'etapa, el següent objectiu: "Conèixer els fets més rellevants de la història d'Espanya, amb especial referència als relatius a la Comunitat Valenciana, així com de la història universal".

Palabras clave: memòria històrica, temps històric, mestres, escola, arrels històriques.

Title: Construction of the notion of historical time in Primary Education.

Abstract

It's an important aspect so that the child can know those events that have happened in the past time and that give meaning to our current history. Therefore, learning history will be one of the fundamental objectives of Primary Education, as reflected in article 4 of Decree 111 by which establishes the curriculum of Primary Education in the Valencian Community, It specifies, among the general objectives of the stage, the following objective: "To know the most relevant facts in the history of Spain, with special reference to those related to the Valencian Community, as well as to the universal history."

Keywords: historical memory, historical time, teachers, school, historical roots.

Recibido 2017-12-05; Aceptado 2017-12-13; Publicado 2018-01-25; Código PD: 091014

Tradicionalment, l'ensenyança de la història se centrava en l'estudi d'esdeveniments i personatges seleccionats atenent als interessos sociopolítics del moment. Per exemple, l'escola franquista ens va ensenyar una història en la qual s'exalçava l'esperit patriòtic, s'idolatrava l'església i es castigava aquells rebels que van voler lluitar per una societat més justa per a tots. Una història molt tancada que no parlava de la importància de la dona i en la que s'excloïen les classes baixes. Avui en dia, l'estudi de la història comprèn altres àmbits i altres dimensions, ja que es considera una ciència social més pura i per tant, expandeix els seus horitzons en l'estudi de l'ésser humà en societat tenint en compte tota la seva dimensió social, econòmica, política, moral i psicològica. A això es suma el fet que la investigació interdisciplinària està guanyant importància en el món científic. Amb això estem veient com les ciències socials s'enriqueixen i es beneficien entre si, aportant-se coneixements, completant-se i treballant juntes. Així doncs, la nostra història actual admet, per exemple, qüestions antropològiques, sociològiques i psicològiques de l'home, l'infant i la dona, de diferent classe, país i religió, entenen que tot això ajuda a explicar la història en un moment determinat i entendre l'actual. Per tant, s'estan unint estudis d'àmbits d'investigació social com la sociologia, l'antropologia, l'etnologia o la psicologia, donant lloc a una nova perspectiva de les ciències socials entre les quals es troba la història. Tot i això mai s'oblida que el seu objecte d'estudi com a ciència social és el passat del ser humà en la seva dimensió social, com també en les seves característiques espaciotemporals.

GRANS ETAPES HISTÒRIQUES DE LA HUMANITAT

Passem a continuació a exposar aquestes etapes i explicar el seu aprenentatge al llarg de l'Educació Primària.

Hi ha divisions de la història que atenen, per exemple, a l'àmbit geogràfic, en el qual tindriem, entre altres, la història universal, regional, nacional i local. Però la classificació acceptada pels historiadors i per tant, de la que partirem, és la que separa la història de la prehistòria. Així, trobem les etapes següents:

Dins de la prehistòria, distingim el paleolític, que va des de l'aparició del primer ser humà 2.000.000 d'anys a. de C. fins a l'arribada de l'agricultura i la ramaderia el 8.000 a. de C; i el neolític, que apareix amb l'inici de l'agricultura i la ramaderia i arriba fins l'aparició de l'escriptura en el 3.000 a. de C.

D'altra banda, dins del que ja es coneix com a història, trobem:

En primer lloc, l'edat antiga, que aniria des de l'aparició dels primers textos escrits fins a la caiguda de l'Imperi Romà en el 476 d. de C. Dins d'esta etapa podem treballar, al llarg de tota l'Educació Primària, continguts com l'aparició del poble dels ibers, celtes, fenicis i cartaginesos, la conquesta de la península, les característiques de la societat romana i la caiguda de l'Imperi Romà.

En segon lloc, tenim l'edat mitjana, que va des del final de Roma fins al descobriment d'Amèrica en 1492. Alguns dels continguts a tractar en aquest període serien les invasions germàniques, l'Àl-Andalus, les corones de Castella i Aragó i el descobriment d'Amèrica.

A continuació aniria l'edat moderna, des del descobriment del continent americà fins a l'esclat de la Revolució Francesa. Ací podem veure l'imperi de Carles I i Felip II, la guerra de Successió, els Borbons, i la Revolució Francesa.

I finalment parlariem d'edat contemporània, des de la Revolució Francesa fins a l'actualitat, en la qual es treballen continguts com la constitució de 1812, el regnat d'Isabel II, el segle XIX, la Guerra Civil, la dictadura i la transició a la democràcia.

A l'hora d'explicar als nostres alumnes les diferents etapes, hem de fer-los entendre que cadascuna té sentit per relació amb les altres, ja que la història és un cicle continu sense talls, encara que tingui períodes decisius per a la transició d'una època a una altra. És a dir, un home del neolític no es va alçar un dia, va descobrir que podia escriure, i va decidir que a partir d'aqueix dia ja s'iniciava l'edat antiga, sinó que van haver de passar molts anys fins que el procés d'escriptura es consolidara d'alguna manera i després, en una altra època, els historiadors decidir que aquell fet fóra tan important com per a parlar d'un canvi de la situació de l'home, d'un canvi d'època.

Altres consideracions que hem de tenir en compte en la nostra proposta educativa són les diverses fonts de les quals es pot extraure informació rellevant entorn a les distintes etapes històriques que acabem de veure. Aquestes fonts o documents són el resultat del pas de l'ésser humà pel temps i per això ajuden a reconstruir el passat del qual va formar part. No hem d'oblidar que, encara que un fet històric és irreversible, és contrastable, i per tant, hem d'acostar-nos el més possible a la veracitat reconstruint-lo a través de la utilització de diversos documents que poden ser orals, escrits o restes de materials.

Les fonts orals són un recurs didàctic molt eficaç per a recuperar, reconstruir el nostre passat més pròxim i donar-li un sentit al nostre entorn, sobretot tenint en compte que en Educació Primària l'enfocament més encertat en història serà acostar l'alumne a la història més pròxima de la seva família, ciutat i comunitat. Així, els alumnes investiguen, entrevisten persones que han viscut els fets, utilitzen distintes fonts com a testimonis, refranys, cançons, contes, i llegendes, comparen estes fonts entre si, analitzen la seva veracitat tenint en compte el caràcter subjectiu de tot testimoni, completen la informació extreta amb un altre tipus de documents, i extrauen conclusions.

A pesar de la significativitat en la utilització d'aquest tipus de documents, la font escrita és la que més s'utilitza. Tenim, entre altres documents, textos literaris i històrics, fonts històriques de clàssics i cròniques medievals, textos geogràfics, llibres de viatgers i registres de tipus de comerç. El problema de treballar amb aquest tipus de documents està en si el document en qüestió és autèntic o no i si s'aproxima a la realitat social del moment. Hem de tenir en compte que, per exemple, la crònica d'un rei d'una determinada època pot reflectir un regnat ric i pròsper per a deixar un bon record a les generacions futures i en realitat no ser així. És a dir, aquest tipus de documents poden ser molt subjectius i per això, abans de començar a treballar-hi, haurà de comprovar-se la seva autenticitat i acostament al moment històric que s'estudia.

Finalment, quan parlem de restes materials ens referim sobretot a la font arqueològica, molt útil per a reconstruir la història en absència de documents escrits i orals. Estes restes poden ser molt variades: objectes d'art, edificis, eines i objectes creats per la mà de l'home; restes de la presència humana com ossos o empremtes, etc. Com a recurs didàctic molt relacionat amb esta font, trobem les sortides extraescolars, grans motivadores en l'aprenentatge dels nostres alumnes, ja que ells mateixos manipulen, experimenten i observen en un lloc diferent a l'habitual, la qual cosa els durà a descobrir que tot allò que estudien als llibres és una realitat fora de l'aula que moltes vegades està més prop del que creuen.

Respecte al que hem exposat en relació al tipus de fonts històriques, cal comentar que, com a mestres, a l'hora de seleccionar els documents o restes materials que ha d'analitzar l'alumne, tindrem en compte el seu nivell de desenvolupament i els coneixements previs, ja que haurà d'establir connexions entre els nous esquemes de coneixement i els que ja posseïa.

INTERVENCIÓ EDUCATIVA

Aquesta intervenció deu tenir en compte una sèrie de principis pedagògics propis de l'actual metodologia educativa sustentada en dos moviments fonamentals de finals del segle XIX: L'Escola Nova, amb la participació de Montessori, Freinet i Decroly; i el Constructivisme, protagonitzat per autors com Piaget, Vigotsky, i Ausubel. Tot seguit els nomeno:

La motivació, motor per a qualsevol aprenentatge. És a dir, si volem que els nostres alumnes aprenguin història, haurem de motivar-los amb jocs, materials i activitats adaptades al seu nivell i interessos. Mantenir un clima d'afectivitat en la nostra aula també serà necessari perquè els nostres nens estiguin motivats cap a les nostres propostes didàctiques. Aquestes propostes deuen oferir aprenentatges funcionals que puguin ser útils per a l'alumne en el seu context quotidià i altres aprenentatges, raó per la qual deuran fomentar sempre la capacitat d'aprendre a aprendre.

Seguint el principi de gradualitat imprescindible en tota ensenyança, hem de treballar la noció de temps històric començant per aprenentatges senzills i relacionats amb l'entorn proper del nen, i avançar cap a aquells més complexos i llunyans. En qualsevol dels moments d'aquest procés, haurem de tenir en compte els coneixements previs dels nostres alumnes, a partir dels quals construeixen el seu propi aprenentatge. Com diu Ausubel, "el factor més important que influeix en l'aprenentatge és el que l'alumne ja sap. Esbrini's açò i ensenyi's en conseqüència".

També seria interessant aplicar els principis d'activitat, participació i experimentació, ja que l'alumne ha de reconstruir el passat investigant a través de les diverses fonts documentals que li oferim, preguntant-se per formes de vida passades i visitant diversos monuments i troballes històriques. En aquest context en particular, cal comentar que les sortides extraescolars cobren gran rellevància perquè els alumnes descobreixin que tot allò que contenen els llibres i explica el mestre és una realitat fora de l'aula que moltes vegades està més prop del que ells pensen.

És important destacar que totes les decisions que prenguem com a docents deuen tenir en compte la diversitat existent a l'aula, de manera que haurem d'atendre les particularitats cognitives, afectives, socials i diferents ritmes d'aprenentatges del nostre alumnat, arribant fins i tot a adaptacions curriculars significatives amb aquells alumnes que ho necessiten.

Per últim, en la nostra intervenció docent també haurem de considerar la importància d'una relació positiva entre escola i família i aplicar estratègies per intentar fomentar-la.

Bibliografía

- CORTÉS ALONSO, Vicenta: "Una cuestión de terminología y del uso de las preposiciones: el Archivo General de la Guerra Civil, en Salamanca". Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona
- ESPAÑA 1936, la memoria de todos: El Archivo General de la Guerra Civil. - [Madrid] : [s.n.], 2004
- Ferrandis Antonio : "La escuela comprensiva". Cide